

О.С. Кочина, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Національного університету «Чернігівська політехніка»

Суб'єкти управління нотаріальною діяльністю в Україні

На сучасному етапі проблеми побудови правової держави, забезпечення охорони прав і законних інтересів людини і громадянина, імплементації норм міжнародного права ставлять перед суспільством нові складні завдання. Перехід до ринкової форми господарювання, створення нових видів економічної діяльності потребують внесення істотних коректив і правове регулювання у економічних відносин, формування і розвиток нових інститутів, до яких належить і відносно новий, як для України, інститут нотаріату.

Статтею 1 Закону України «Про нотаріат» встановлено, що нотаріат України – це система установ і посадових осіб, які зобов'язані підтверджувати права і факти, що мають юридичне значення, а також вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної достовірності [1].

Розглядаючи систему органів та посадових осіб, які здійснюють управління нотаріальною діяльністю, слід зазначити, що вони діють не самотійно, а доповнюють одна одну, утворюючи цілісну систему. Вважаємо, що для більш повного та детального аналізу доцільно розділити суб'єкти управління нотаріальною діяльністю на такі категорії:

загальні – Президент України та Кабінет Міністрів України;

спеціальні – Міністерство юстиції України та його територіальне управління, Вища кваліфікаційна комісія нотаріату, Нотаріальна палата України.

Президент України є главою держави і гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі виконавчої влади і підзвітний Президентові України. Вищезазначені суб'єкти здійснюють управління нотаріальною діяльністю шляхом видання відповідних постанов, постанов та наказів, які виконуються [2].

Наступним суб'єктом безпосереднього управління нотаріальною діяльністю є Міністерство юстиції України, яке здійснює повноваження щодо керівництва та організації нотаріальної діяльності за допомогою Головного управління юстиції міністерства юстиції України в АРК, Головних управлінь юстиції в областях, м. Києві та Севастополі.

На нашу думку, варто окреслити компетенцію Міністерства юстиції України у сфері організації нотаріальної діяльності: підготувати роз'яснення нотаріуса та огляд нотаріальної практики; перевіряти організацію діяльності державних нотаріальних контор та приватних нотаріусів; створити умови для входу громадян та посадових осіб органів місцевого самоврядування, уповноважених на вчинення нотаріального посвідчення; перевіряти дотримання нотаріусом порядку вчинення нотаріальних дій та правил ведення нотаріального діловодства; видача та анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю у випадках, передбачених законом; встановлення вимог до робочих місць державних і приватних нотаріусів та уповноважених осіб; затвердження порядку підвищення кваліфікації працівників нотаріату (нотаріусів, їх помічників та уповноважених осіб); сформулювати правила професійної етики нотаріусів; надавати аналітичні та методичні матеріали, необхідні для нотаріальної діяльності; ведення Єдиного реєстру нотаріальних документів на спеціальних бланках, Єдиного реєстру нотаріусів, Державного реєстру обтяжень рухомого майна, Єдиного реєстру довіреностей тощо [3].

Відповідно до ст. 1 Положення Міністерства юстиції України про Головне міністерство юстиції Автономної Республіки Крим, головне управління юстиції областей, м. Києва та Севастополя, затвердженого наказом Міністерством юстиції від 14 лютого 2007 р. № 47/5, головний територіальний орган юстиції підпорядковується Міністерству юстиції України, а тому є його територіальним органом [4].

До повноважень судової адміністрації належать: організація роботи нотаріуса; перевіряти діяльність нотаріату та вживати заходів щодо її вдосконалення; адміністрація державної нотаріальної контори; перевіряти організацію нотаріальної діяльності державними та приватними нотаріусами та уповноваженими посадовими

особами органів місцевого самоврядування; визначення нотаріального округу; реєстрація приватної нотаріальної діяльності; ведення та зберігання реєстраційних документів приватних нотаріусів; можливість змінити реєстраційне посвідчення та скасувати реєстрацію; контроль за дотриманням організаційних вимог до робочих місць приватних нотаріусів тощо.

Наступним управлінським органом є Вища кваліфікаційна комісія нотаріату. Входить до складу Міністерства юстиції України та діє на підставі Положення про Комісію про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923 [5].

До повноважень Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату входить: розгляд подань територіальних органів Мін'юсту про допуск осіб, які мають намір скласти кваліфікаційний іспит на право на зайняття нотаріальною діяльністю, до його складення; забезпечення проведення кваліфікаційного іспиту на право на зайняття нотаріальною діяльністю; розгляд подання Мін'юсту, територіальних органів Мін'юсту, Нотаріальної палати України про анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

До складу Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату входять сім представників Міністерства юстиції та сім представників нотаріату України, уповноважених Нотаріальною палатою України. Головою Вищої кваліфікаційної комісії є Міністр юстиції. Однак у Положенні про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату не визначено термін дії комісії.

Іншим не менш важливим адміністративним утворенням є нотаріальна палата. Статутом нотаріальної палати України визначено, що нотаріальна палата України (далі — НПУ) є недержавними професійними організаціями всіх нотаріатів України для реалізації професійної автономії у сфері нотаріату на основі обов'язкового відповідно до Закону України «Про нотаріат» [6].

Органами НПУ є: З'їзд нотаріусів України, Рада Нотаріальної палати України, Перший віце-президент НПУ, Віце-президент НПУ, Ревізійна комісія, Комісія з питань професійної етики нотаріусів.

Вищим органом НПУ є З'їзд нотаріусів України, який скликається Радою НПУ не рідше одного разу на два роки і має повноваження вирішувати будь-які проблеми в діяльності НПУ.

Компетенція Нотаріальної Палати України включає: представництво інтересів членів НПУ та осередків НПУ у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, підприємствами, установами, організаціями будь-якої форми власності, суспільними групами та міжнародними організаціями чи іншими юридичними особами, а також у відносинах з фізичні особи (у тому числі самозайняті особи); захищати професійні інтереси нотаріусів і забезпечувати безпеку нотаріальної діяльності; захищати соціальні права членів НПУ; забезпечувати, організовувати, проводити підвищення кваліфікації нотаріусів та надавати методичну допомогу; забезпечити незалежність нотаріату та нотаріальної діяльності; захищати права, свободи і законні інтереси, честь і гідність кожного нотаріуса та нотаріусів в цілому тощо.

Нині НПУ відіграє особливо важливу роль в умовах євроінтеграції в нашій країні. Тому з метою розвитку міжнародних зв'язків у сфері нотаріату кілька його представників з України взяли участь у заключному етапі 7-го Всесвітнього університету нотаріату «Жан-Поль ДЕКОРП», який відбувся в Римі 6 липня 2018 р. Всесвітній університет нотаріату щороку організовує цей захід для молодих нотаріусів з країн латинської системи нотаріату з метою академічної підготовки для забезпечення розуміння та застосування концепцій порівняльного та міжнародного права в рамках обміну досвідом.

Отже, систему суб'єктів, які здійснюють управління нотаріальною діяльністю складають – Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України та його територіальні управління, Вища кваліфікаційна комісія нотаріату та Нотаріальна палата України. Кожен з даних суб'єктів має окремі повноваження щодо організації та управління нотаріальною діяльністю, які закріплені законодавством.

Список використаної літератури:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-ХІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 18.07.2022).

2. Конституція України прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 18.07.2022).

3. Положення про Міністерство юстиції України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>.

4. Положення про Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, обласні, Київське та Севастопольське міські управління юстиції, затверджено Наказом Міністерства юстиції України 01.06.1998 р. № 33/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0359-98#Text>.

5. Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 923. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/923-2011-%D0%BF#Text>.

6. Статут нотаріальної палати України, затверджений З'їздом нотаріусів України, протокол № 4 від «23» вересня 2016 року. URL: http://npu.in.ua/uploads/files/global/documents/statut_npu_vid_230916.pdf.